

РОЗДІЛ I. СТОРІНКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК 93.908.27

Валерій Ластовський
(Київ)«ЗРАДА» ОСТАФІЯ ДАШКОВИЧА: МІЖНАРОДНИЙ
ТА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

У статті досліджується питання державної зради Остафія Дашковича, що, начебто, мала місце у 1504 р. Це питання неодноразово висвітлювалося в науковій літературі, однак аналізу його ніколи не здійснювалося. Тим не менше, існує цілий ряд підстав вважати, що воно не може розглядатися виключно на основі тільки заяв учасників цієї події. Історичний перебіг наступних кількох років показав, що насправді ситуація виглядає складнішою. У статті розглядаються різні погляди на зраду О. Дашковича, висловлені як його сучасниками, так і істориками.

Ключові слова: Остафій Дашкович, зрада, Олександр Ягеллончик, Сигізмунд I, Іван III, Михайло Глинський, Костянтин Острозький, Леон Божаволя-Романовський.

Навколо постаті Остафія Дашковича в історіографії побутують різні думки щодо оцінки його політичної діяльності. Так чи інакше, але в процесі її висвітлення завжди постає питання про його «зраду». Причому воно з'являється стосовно двох моментів у його біографії – відносно його переходу на службу до Великого князя московського у 1504 р. і стосовно його повернення вже у 1508 р. Тобто питання постає стосовно «зради» Остафія Дашковича одразу кільком суб'єктам – спочатку великому князю литовському і польському королю Олександру, потім – великому князю московському Василю III, і нарешті – князю Михайлу Глинському, котрий підняв повстання у 1508 р.

Взагалі питання «зради» стосовно багатьох діячів української історії вже набуло досить символічного значення. Воно ледь не стає своєрідною візитною карткою значимості діяльності тієї чи іншої особистості. Не обійшло воно й постаті черкаського старости Остафія Дашковича, якого нерідко називають засновником українського козацтва.

За свого життя Остафій Дашкович двічі став «зрадником». Вперше його так охрестили за перехід на службу до великого князя московського у 1504 р., а вдруге – вже після повернення з Москви у 1508 р.

Цьому передували події московсько-литовської війни 1500–1503 рр., один із ключових моментів якої – це бойові дії біля Мстиславля, в яких вперше і являється як значима фігура Остафій Дашкович. Тут він виступає в якості воєводи (сучасний білоруський історик Андрей Мяцельські, описуючи битву під Мстиславлем, чомусь назвав Остафія Дашковича «Юрьем» [7, с. 156]).

Пізніше, вже 7 грудня 1503 р., Іван III скаржився послу від короля Олександра Петрашку Єпімахову, що сам кричевський намісник Остафій Дашкович «вступається в волость в Прикладни и в древни Прикладневские». Крім того, тут наголошувалося ще й на тому, що також кричевці постійно завдають значної шкоди «нашим людям». Вся ця інформація надходила до московського двору від добрянського намісника князя Василя Семеновича Ряполовського. Цей же ж намісник вказував ще на одну важливу річ: він намагався вести перемовини з Остафієм з приводу цих постійних нападів «управы просити», що, вочевидь, залишалось без жодних наслідків [2, с. 322].

І от вже 30 травня 1504 р. до Москви прибуває від Олександра Ягеллончика Митцко Кунцевич, прийом якого відбувся 2 червня «в Петрово». На цьому прийомі посланець вручив Івану III вірчу грамоту, видану королем 25 квітня у Торуні. І вже після цього, поміж інших справ, Митцко Кунцевич заявив: «Тыми разы зрадца наш

Остафей Дашкович, будучи на замку нашом в Кричеве, украинником нашим шкоды великий поделал, животы и статки многы побрал, и с иншими дворяны, которыи там с ним мешкали, до тебе втек» [2, с. 336].

Ця ситуація тут же використовується Митцком для акцентування уваги на умовах мирного договору, підписаному між польсько-литовською та московською сторонами: «И ты бы брат наш вспомянул на свою грамоту перемирную, как ся еси нам записал, што было нам, в тую шесть лет перемирную, на обе стороны не приимати зрадци, беглеца, лихих людей... Ино мы тебе брата нашего напоминаем, ажбы еси нам перемирную свою грамоту и хрестное целованье полно держал, и того нашего зрадцу и иных наших зрадцей, которые с ним втекли, нам выдал; а для того бы еси, брат наш, грамоты своее перемирное нам не ломал и слово бы еси свое нам полнил».

Вимога достатньо чітка і безапеляційна. Її висловлення передбачало обов'язкову видачу Остафія Дашковича з його загоном як злочинців, а невиконання цього пункту трактувалося як порушення умов мирного договору.

Офіційна відповідь Митцку Кунцевичу була надана наступного дня, 3 червня, через дяка Болдиря Паюсова. Оскільки підготовка цієї відповіді фактично не зайняла довго часу, з цього випливає, що питання можливих претензій з боку короля Олександра вже обговорювалося при московському дворі раніше і з'ясовувалися всі обставини з приводу переходу Остафія Дашковича зі своїми людьми на нову службу.

У відповіді спочатку була майже дослівно наведена формула вимоги польсько-литовської сторони, а вже потім обґрунтовано неможливість її виконання: «Ино меж нас в наших перемирных грамотах написано так, что «татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати». Ино которой тать, или разбойник, или душегубец, или иное каково лихо дело учинив да сбежит на кою сторону, ино о тех людех писано, а и тех по исправе выдавати. А Остафей Дашкович у короля был метной человек, и воевода бывал от него во многих местах на украине, а лихого имени есмя про него не слышали никакова, и держанья имел от него великие города, а к ным приехал служити доброволно, а сказывает, что никому не учинив никоторые шкоты; а и наперед того, при нас и при наших предкех, меж нас на обе стороны люди ездили без отказов; а Дашкович также ныне к нам приехал служити, ино то есть наш слуга» [2, с. 338].

З цією відповіддю наступного дня, 4 червня, Митцко Кунцевич і виїхав з Москви в супроводі й, очевидно, під наглядом Михайла Свитина в сторону кордону біля Дорогобужа, де його повинен був зустріти і забезпечити дальший проїзд князь Федір Прозоровський.

Як бачимо, відповідна аргументація Москви зводилася до наступного: договір не було порушено, оскільки Остафій Дашкович і його люди не були злочинцями, а їх перехід відбувся відповідно до норм звичаєво-правових міждержавних стосунків. Це означало також, що польсько-литовська сторона не змогла надати у свою чергу тієї необхідної доказової бази, яка б змусила вже московську сторону у свою чергу порушити саме ті звичаєво-правові міждержавні стосунки.

Ця відповідь, крім того, дає ще декілька моментів, які стосуються особи Остафія Дашковича: по-перше, він, скоріш за все, під час переговорів перебував якраз у Москві (слово «сказывает» вказує на теперішній час, а не минулий); по-друге, виникає питання: який інтерес для Москви представляв Остафій Дашкович? Адже він не був знатним князем, не належав до знатного магнатського роду, не мав статків, не був вагомою політичною фігурою... Взагалі, до подій під Мстиславлем він практично не фігурував у суспільно-політичному житті. Варто порівняти його особу з іншими перебіжчиками, щоб побачити цю різницю... Особливо, це помітно в контексті міжнародного скандалу.

Можна думати, що Остафій Дашкович був потрібен для Москви з наступних позицій: по-перше, на цей момент він був вже особою із значним військовим та адміністративним досвідом; по-друге, він був знавцем збройних сил Великого

князівства Литовського та його оборонної (у т. ч. прикордонної) системи; по-третє, він був частиною литовської еліти і, відповідно, міг охарактеризувати тих чи інших її представників; по-четверте, він перейшов на службу зі своїм власним загоном, котрий не потребував якоїсь підготовки і міг бути використаний для дій на території того ж таки Великого князівства Литовського; по-п'яте, образ Остафія Дашковича міг бути використаний московською владою з пропагандистською метою – для внесення розколу в середовище литовської еліти (не забуваймо, що через деякий час вибухнуло збройне протистояння під керівництвом князя Михайла Глинського; і, до речі, в ньому якраз і був використаний загін Остафія Дашковича).

Після цього обміну думками в червні 1504 р. ні під час наступного посольства із Кракова (грамота підписана 27 вересня), ні вже наступних за ним питань щодо О. Дашковича та його людей вже не піднімалося. Чи можна думати так, що король Олександр сприйняв докази московської сторони? Чи можуть тут були ще якісь обставини, які змусили його не наполягати на своїх вимогах? В усякому разі, складається враження, що сторони (кожна по своєму) залишилися задоволеними *status quo*.

З цього моменту Остафій Дашкович зникає з політичного горизонту аж до 1508 р., коли його загін був надісланий Василієм III на допомогу князю Михайлу Глинському.

Тим часом 19 серпня 1506 р. помирає ще й король Олександр Ягеллончик, а 24 січня 1507 р. вже коронується на польський престол Сигізмунд I.

Тим часом загострення внутрішньоелітних суперечностей на теренах Великого князівства Литовського призвело до бунту князя Михайла Глинського, котрий вже з весни 1507 р. почав шукати підтримку собі серед іноземних монархів – чеського короля, кримського хана, а потім вже й в особі великого князя московського Василя III.

Початок самого бунту припадає на 2 лютого 1508 р., після чого бойові дії розгортаються на Туровщині, Мозирщині, Київщині й інших землях Великого князівства Литовського. Однак, цей бунт слід розглядати виключно в контексті чергової московсько-литовської війни 1507–1508 рр., що розпочалася із чергової спроби захоплення московськими військами Мстиславля та Кричева ще у вересні-листопаді 1507 р. – тих самих міст, що були так добре знайомі Остафію Дашковичу. Тепер ще більш зрозуміло стає зацікавленість у цьому литовському воєводі московської влади у 1504 р.

План використання пана Остафія у внутрішній дестабілізації Великого князівства Литовського визрів ще до початку бунту Михайла Глинського, ймовірно ще восени 1507 р. Чи знав про цей план сам Дашкович можна лише здогадуватися. Але оскільки без його рекомендацій і розробки деталей цього плану обійтися було неможливо, то найімовірніше, що він був ще й одним із його авторів. Знав про цей план також і князь Михайло Глинський.

Головною підставою для такої думки послужила судова справа Івашка Немирича (1510 р.), під час розгляду якої останній показав, що, будучи слугою при князі Івані Глинському, він довідався про задуми щодо бунту, а вже після цього через свого батька передав відому йому інформацію до князя Костянтина Івановича Острозького. У т. ч. було передано, «иж великий князь московський дворянина нашого Остафья Дашкевича маєт до зрадци нашои Глинского прислати» [4, с. 36; 5, с. 142].

А далі відбуваються події, явно неочікувані як з боку московської влади, так і з боку Михайла Глинського: Остафій Дашкович, вирушивши на допомогу бунтівнику зі своїм загоном, не тільки йому нічим не допоміг, але й зробив навпаки, – перейшов на сторону їх противників.

Невідомо, коли саме Остафій Дашкович із своїм загоном прийшов до табору Михайла Глинського. Проте львівський дослідник Б. Бучинський після аналізу перебігу подій бунту і дипломатичного листування короля Сигізмунда I висловив думку, що «Дашкович прийшов разом з першою помочю московською Глинському в Мозир» [4, с. 39]. Надходження ж військової допомоги з Москви до Мозира фіксується

червнем 1508 р. у листах Сигізмунда I до хана Менглі-Герая (11 червня) та до Василя III (21 червня) [3, с. 38–39, 44].

Таким чином, з червня по серпень 1508 р. Остафій Дашкович зі своїм загоном перебував на боці бунтівників. Але, скоріш за все, участі в бойових діях на їх стороні він не брав (той же Б. Бучинський вважав це неправдоподібним). І не тільки тому, що про це немає жодної інформації, а ще й тому, що, як здається, на цей час Остафій Дашкович вже цілком був орієнтований на повернення до Великого князівства Литовського.

Для підтвердження цього варто знову звернути увагу на розповідь Івашка Немирича. Будучи одруженим із сестрою Остафія Дашковича, він, передавши необхідні відомості князю Костянтину Острозькому, дочекався в таборі Глинських листа від нього, призначеного безпосередньо Остафію. Цей лист, очевидно, був переданий в Мозирі у червні 1508 р. і в ньому містилася пропозиція «аж бы ся на веру предков своих и свою и теж на ласку ваше милости панскую вспомытал, и вашей бы милости, государу своему приржоному служил» [5, с. 142]. Вочевидь, з цієї ситуації випливає, що Костянтин Острозький скоріш за все передбачав майбутній результат цієї пропозиції. Можливо, якісь перемовини з цього приводу між ними вже обговорювалися (наприклад, ще під час перебування самого ж князя у московському полоні).

Остаточний перехід Остафія Дашковича зі своїм загоном на сторону Сигізмунда I відбувся в серпні 1508 р.

Після повернення Остафія Дашковича до королівської служби одразу починається процес його політичної реабілітації перед польсько-литовською елітою та повернення йому раніше конфіскованого майна. Вже 29 вересня у Смоленську Сигізмунд I видає грамоту, якою повернув селище Вонячич (Вонячин) у Вінницькому повіті, котре як дав пану Остафію, так потім і відібрав покійний король Олександр Ягеллончик: «Ино как тыми разы Остафей Дашкович от зрадци нашего Глинского к нам прибег и мы, бачачи его к намь верную службу при той таки данине брата нашего его есмо заставили и тое именье Вонячич ему есмо дали» [1, с. 124].

В цьому контексті надзвичайно важливим є наступне формулювання, застосоване у цій грамоті щодо перебування Остафія Дашковича на московській службі: «...как люди неприятеля нашего великого кн(я)зя московского поймали Остафья Дашковича». Цими словами з нього знімалася будь-яка підозра у зраді та наголошувалося на його вимушеному перебуванні на службі у Москві.

Після цього Остафій Дашкович отримує ще цілий ряд пожалувань: восени 1508 р. – «тивунишка речицкая и чечерская и горвольская на сюю осень», а у 1509 р. – «30 коп со скарбу... 8 коп с корчмы черкаское» [5, с. 143]. Отже, з цього випливає, що одразу ж восени 1508 р. він стає до державної служби.

Після 1508 р. питання «зради» Остафія Дашковича піднімається ще один єдиний раз – під час судової суперечки за майно із князем Тимофієм Івановичем Капустою. І в цій справі знову були оприлюднені нові деталі навколо подій 1504 р.

Суть позову князя Тимофія Капусти, фактично, зводилася до його протесту проти повернення маєтків Остафію Дашковичу. Так сталося, що ті з них, які знаходилися у Києві та Київському повіті були королем Олександром Ягеллончиком передані князю, однак після повернення пана Остафія, вже король Сигізмунд I вирішив відновити колишні його статки.

Розгляд справи по суті розглядався у Бересті в липні 1511 р. у присутності короля та «панів ради», тобто на самому найвищому рівні Великого князівства Литовського. Щоб зберегти за собою право на маєтки О. Дашковича, Тимофій Капуста вдався до прямого нападу на честь і достоїнство свого візаві: «...он не ест вашей млсти слуга добрый, але есть зрадца брата Вашей млсти: как держал от его млсти Кричов, тогды с Крычева, зрадивши его млст, бегал к Москве» [6, с. 299–300]. В якості доказу своїх слів Тимофій Капуста представив копію королівського листа з пожалуванням на його ім'я,

в якому відповідним чином характеризувався сам Остафій Дашкович і передавалося його майно («в Киевском повете, и с тыми дворы, што он мел в городе и в месте Киевском») князю.

І саме тут Остафій Дашкович вже змушений був перед Сигізмундом I та панами ради чітко пояснити ситуацію з його переходом на сторону Івана III. Дослівно він сказав наступне: «я, дей, зъезжал с Крычева к Москве, ни которое шкоды замку и панству его млсти не вчинивши; нижли мя обмовили были мои неприятели заочне ку его его млсти; и мене тьи слухи зашли, иж бы мя его млсть мел безвинне поимати и шыею карати; и я, боячися того, подавши замок сов сим дворанину гедрскому пану Петру Епимаховичу и объявившыся всим людем, поехал; и потом, бывши на Москве, за ся его млсть гедра нашего есми перееднавши на кглейт, до его млсти приехал; и его млсть, гедр, будучы в тотчас на сойме великом со всеми паны радами в Бересты, узнавши невинность мою, отпустил ми гнев свой и за ся в ласку свою панскую принял, и именья мои все мне поотдавал» [6, с. 300].

До цієї промови ще варто повернутися. Однак, як же вирішалася сама справа? У зв'язку із заявою Тимофія Капусти цілком логічною стала вимога від панів ради, по-перше, представити не копію на їх розгляд, а оригінал документу з печаткою, і, по-друге, дати відповідь, чи він ще й досі володіє заявленими маєтками? На обидва ці питання князь дав негативну відповідь: сам лист начебто як «схован в мене дома», ну а маєтки він змушений був повернути ще раніше, «как приехал Остафей с Москвы, его млсть Александр корол за ся ему тьи именья поотдавал» [6, с. 300].

На цьому засіданні були заслухані й свідки. На жаль, невідомо хто саме, однак відомо, що вони були членами діючої ради («панове рада наша некоторыи»), а, відповідно, належали до вищого нобілітету Великого князівства Литовського. Всі вони однозначно підтримали Остафія Дашковича і повністю підтвердили його слова.

Повертаючись до промови Остафія Дашковича необхідно звернути увагу на те, що вона складається з двох частин: у першій він цілком логічно пояснює мотиви свого переходу на службу до Москви й обставини з цим пов'язані, а в другій вже розповідає про замирення з Олександром Ягеллончиком.

Як видно, в першій частині промови було звернуто увагу на наступні обставини: 1) сам Остафій був оговорений своїми ворогами, 2) король, піддавшись цим чуткам, вирішив його скарати смертю, 3) рятуючись від можливого покарання, він добровільно привселюдно складає з себе повноваження і передає всю місцеву владу пану Петру Єпимаховичу, 4) після чого від'їжджає до Москви. Важливо зауважити, що інформацію щодо чуток на момент свідчень вже практично перевірити було неможливо (а, судячи із засідання панів ради, цього навіть ніхто й не пробував зробити), а от прилюдна частина не могла не бути загальновідомою, оскільки саме вона у 1504 р. супроводжувалася наступним дипломатичним скандалом.

Щодо другої частини промови, то вона також була свідченням загальновідомого для панів ради факту (оскільки для більшості із них він був реальністю, при якій вони були присутні саме як члени найвищого управлінського органу держави): Олександр Ягеллончик надав Остафію Дашковичу, котрий вже перебував на московській службі, охоронну грамоту («кглейт»), після чого колишній воєвода зміг спокійно з'явитися на сейм у Бересті в 1505 р., дати там свої пояснення і повернутися до Москви; як результат цієї поїздки – повернення Остафію всього його майна, раніше конфіскованого.

Пояснення, озвучене паном Остафієм, з цього моменту стає офіційним, оскільки воно прозвучало перед найвищим органом влади Великого князівства Литовського і, більше того, було ще й схвалене ним. Ухвалена резолюція зафіксувала повне виправдання відповідача: «...коли брат наш со всеми паны радами, будучи на сойме великом, ему гнев свой отпустил и за ся его в ласку свою принял, и именья ему поотдавал... Остафью и чти его ничего не шкодит; ...бо есть Остафей в том прав, а нам слуга добрый а

верный». Ну а князю Тимофію Капусті було наказано знищити копію представленого листа, а оригінал з печаткою короля Олександра передати до канцелярії: «...который ж вже лист моцы жадное не маеть» [6, с. 301].

Так у справі із «зрадою» Остафія Дашковича і було поставлено крапку.

Проте у XIX ст. була висловлена ще одна версія відомим архівістом Леоном Божаволя-Романовським (1800–1882), згідно якої Остафій Дашкович переметнувся до Івана III з єдиною таємною метою – допомогти організувати втечу з полону гетьмана Костянтина Острозького, котрий потрапив туди під час поразки при Ведроші (1500). З цього приводу, розглядаючи обставини втечі гетьмана, сучасний історик В. Ульяновський зауважив: «...невідомо, на яких підставах...» [9, с. 176]. Що ж, архівіст не залишив для нас жодної підстави для своєї думки і тому тут можна лише здогадуватися, чи це була його фантазія, чи неймовірний здогад, чи якийсь натяк у документах, що залишився невідомим для нас.

Із усього вище наведеного випливають п'ять версій «зради» Остафія Дашковича, кожна з яких має свої проблеми для її сприйняття, для беззаперечного визнання. Загальноновизнаною версією в історіографії є висловлена самим Остафієм Дашковичем на сеймі в Бересті. Однак, ще у 1913 р. Богдан Бучинський звернув увагу на деякі суперечності у зв'язку із «зрадою» Остафія Дашковича.

Версії «зради» Остафія Дашковича

Версії	Автори	Зміст	Проблема
1.	Олександр Ягеллончик	О. Д. втік після вчиненого ним розбою та грабінництва на тих землях, якими управляв	надуманість та відсутність складу злочину
2.	Іван III	О. Д. добровільно перейшов служити до Москви відповідно до давнього звичаю	відсутність мотивації
3.	Сигізмунд I	О. Д. потрапив у полон	відсутність факту
4.	Остафій Дашкович	був несправедливо обмовлений і перед загрозою смерті втік за кордон	відсутність будь-яких підтверджень
5.	Леон Божаволя-Романовський	О. Д. здійснював таємне завдання по визволенню Костянтина Острозького із полону	відсутність документальних свідчень

Першою повністю слід відкинути версію Сигізмунда I, висловлену у вересні 1508 р. Важко зрозуміти її мотиви, але, вочевидь, вона виникла спонтанно, до з'ясування обставин переходу Остафія Дашковича у 1504 р., про які король, як здається, не мав жодного уявлення. Скоріш за все, така формула була прийнята тільки для того, щоб одразу припинити будь-які чутки з приводу повернення воєводи і взяття його знову на службу. Застосована формула нагадує ситуацію із князем Костянтином Острозьким, який теж був у полоні, повернувся з нього та знову був взятий на службу.

Щодо версії Івана III – то вона має суто констатуючий характер. Добровільність переходу, звичайно, в даному випадку безсумнівна. Безсумнівним був також і давній звичай. Але все це нічого не пояснює, оскільки в результаті свого переходу О. Дашкович втрачав усе своє майно та маєтки, які були конфісковані.

Версія короля Олександра виглядає, як мінімум, дивною. Аж ніяк не віриться, що, відряджаючи посольство до Москви із запитом на видачу злочинця та розбійника, він не потурбувався з'ясувати реальні обставини справи, хоча б для того, щоб не виставляти себе у положенні монарха, який не знає, що робиться в його державі. Чому, повіривши неперевіреній інформації, свого підданого король називає зрадником і злочинцем?

Розповідь самого Остафія Дашковича також викликає деякі питання. Зокрема, як повіривши чуткам (аналогічно до дій короля), він навіть не пробує відстояти свою честь і своє майно? Чому вірить чуткам, що король хоче скарати його на смерть (і це

в умовах держави, де влада короля не має деспотичного характеру та суттєво обмежена шляхетською вольницею; таке виправдання цілком логічне було б для московських умов, але не для умов Великого князівства Литовського)? Чому, якщо загроза йшла до самого пана Остафія, разом з ним за кордон відійшов ще цілий загін воїнів, які, вочевидь, не були слугами воеводи («с иншими дворяны, которыи там с ним мешкали»)?

Якщо ж спробувати розглянути версію Л. Божаволя-Романовського, то, насправді, вона (при тому, що немає жодних оригінальних свідчень на її користь), багато що, якщо не все, цілком логічно пояснює. І ось тут варто згадати ще одну важливу обставину. Ще один із сучасників Остафія Дашковича у 1529 р. відзначав, що він у часи боротьби із татарами сам любляв ходити у розвідку, перевдягаючись в татарський одяг та вивідуючи для себе необхідну інформацію [10, s. 233]. Відповідно, напрошується питання, а чи не почав він практикувати свою розвідницьку діяльність ще на початку XVI ст. в московських землях?

Між іншим, повернення Остафія Дашковича надовго залишилося негативним відбитком в російській літературі. В дещо пізнішому літописному записі, створеному у 1530-х рр. ченцем Пафнутієвського Боровського монастиря (між Калугою та Москвою) він так характеризувався: «...сатанин угодник, иудин съпрестолник, поругатель верам, отметник православия, изменник крестьного цолования...» [8, с. 161]. А потім ще й відомий російський історик М. Карамзін, але вже на початку XIX ст., також називав пана Остафія зрадником.

Таким чином, на сьогодні відсутня однозначна аргументація факту «зради» Остафія Дашковича з будь-якої позиції, яка висловлювалася в літературі. Жодна з версій не має у сукупності ні документального, ні логічного пояснення цієї події. Найбільш привабливою виглядає версія Л. Божаволі-Романовського, та, на жаль, для неї бракує хоча б якогось джерельного підтвердження. Хоча, це не означає, що О. Дашкович не міг виконувати й якусь іншу таємну місію.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Акты Волинського воеводства кінця XV – XVI ст. Київ, 2014. 154 с.
2. Акты, относящиеся к истории Западной России. Т. I. Санкт-Петербург, 1846. 375, 24, 15 с.
3. Акты, относящиеся к истории Западной России. Т. II. Санкт-Петербург, 1848. 405, 15, 14 с.
4. Бучинський Б. Початки політичної кар'єри Остафія Дашкевича // Записки НТШ. Т. CXIII. Кн. 1. Львів, 1913. С. 23–43.
5. Бычкова М. Е. Русско-литовские политические контакты XV – начала XVI в. // Россия, Польша и Причерноморье в XV–XVIII вв. Москва, 1979. С. 135–145.
6. Малиновский И. Сборник материалов, относящихся к истории панов-рады Великого княжества Литовского. Томск, 1901. 693 с.
7. Мяцельські А. Мсціслаўскае княства і ваяводства ў XII–XVIII стст. 2 выд. Мінск, 2014. 663 с.
8. Тихомиров М. Новый памятник московской полемической литературы XVI в. // Тихомиров М. Русское летописание. Москва, 1979. С. 155–165.
9. Ульяновський В. Князь Василь-Костянтин Острозький: історичний портрет у галереї предків та нащадків. Київ, 2012. 1370 с.
10. Acta Tomiciana. T. XI. Poznań, 1901. 355 s.

REFERENCES

1. Akty Volynskoho voyevodstva kintsya XV – XVI st. Kyiv, 2014. 154 s.
2. Akty, odnosyashchiesya k istorii Zapadnoy Rossii. T. I. Sankt-Peterburg, 1846. 375, 24, 15 s.
3. Akty, odnosyashchiesya k istorii Zapadnoy Rossii. T. II. Sankt-Peterburg, 1848. 405, 15, 14 s.
4. Buchynskyy B. Pochatky politychnoyi kariyery Ostafiya Dashkevycha // Zapysky NTSh. T. CXIII. Kn. 1. Lviv, 1913. S. 23-43.
5. Bychkova M. E. Russko-litovskie politicheskie kontakty XV – nachala XVI v. // Rossiya, Polsha i Prichernomorye v XV–XVIII vv. Moskva, 1979. S. 135–145.

6. Malinovskiy I. Sbornik materialov, odnosyashchikhsya k istorii panov-rady Velikogo knyazhestva Litovskogo. Tomsk, 1901. 693 s.
7. Miacelski A. Mscislavskae kniastva i vaiavodstva v XII–XVIII stst. 2 vyd. – Minsk, 2014. 663 s.
8. Tikhomirov M. Novyy pamyatnik moskovskoy polemicheskoy literatury XVI v. // Tikhomirov M. Russkoe letopisanie. Moskva, 1979. S. 155–165.
9. Ulyanovsky V. Knyaz Vasyl-Kostyantyn Ostrozky: istorychnyy portret u halereyi predkiv ta nashchadkiv. Kyiv, 2012. 1370 s.
10. Acta Tomiciana. T. XI. Poznań, 1901. 355 s.

Lastovskiy V. Ostafiy Dashkovych's treason: international and internal political measurement.

The article deals with the issue of state treason Ostafiy Dashkovych, which allegedly took place in 1504. This issue has been repeatedly covered in the scientific literature, but its analysis has never been carried out. Nevertheless, there are a number of reasons to believe that it can not be considered solely on the basis of only the statements of participants in this event. The historical course of the next few years has shown that in reality the situation looks more complicated. The article deals with different views on the betrayal of O. Dashkovich, expressed both by his contemporaries and by historians

Key words: Ostafiy Dashkovich, treason, Olexander Yagellonchyk, Sigismund I, Ivan III, Mykhailo Glynskyi, Konstantin Ostrozky, Leon Bozhavolia-Romanovsky.

Одержано 2.10.2017.

УДК 94(477)(092)«185/195»:2-384:929Комарецький

Віта Коцур
(Переяслав-Хмельницький)

**ОБРАНЕЦЬ БОЖИЙ ДЛЯ НАРОДУ
(ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
МИКОЛИ АНАНІЙОВИЧА КОМАРЕЦЬКОГО)**

У статті, з нагоди 150-річчя від дня народження, висвітлюються найважливіші віхи життя та діяльності Миколи Ананійовича Комарецького (1867–1931). На сьогоднішній день ця постать не знайшла належного відображення в українській та зарубіжній історіографії.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, об'єктивності, історіографічного аналізу та синтезу.

Нами проаналізована діяльність М. А. Комарецького як священика у Роменському повіті Полтавської губернії та в Санкт-Петербурзі. З'ясовано його державницьку та суспільну діяльність через призму депутатства в третій Державній думі Російської імперії. Акцентується увага на законотворчій роботі, відстоюванні ним інтересів українства, його освітніх та духовних потреб, мови.

Вперше віднайдено матеріали, що стосуються благодійності М. А. Комарецького: фінансова підтримка земських училищ, церковно-приходських шкіл, бібліотек, ремонт і реставрація церковних храмів, начиння тощо.

Наголошується, що в роки Першої світової війни М. А. Комарецький молитвою і добрим словом пастиря підтримував бійців у фронтових буднях. У радянську добу отця не оминув войовничий атеїзм та лежача репресій.

Ключові слова: М. А. Комарецький, Сакунова Слобода, Костянтинів, священик, депутат Держдуми, законодавство, благодійна діяльність.

В умовах сьогодення, коли надзвичайно велику роль відіграє формування національної самосвідомості й історичної пам'яті українського народу, відродження духовного та інтелектуального потенціалу нації, важливим чинником суспільства стає повернення із забуття імен наших славетних співвітчизників. До когорти таких